

ДЪЛГО ГОВОРЕНЕ ВМЕСТО МИНУТА МЪЛЧАНИЕ ЗА ПРОФ. БОГДАН БОГДАНОВ, Д.Н.

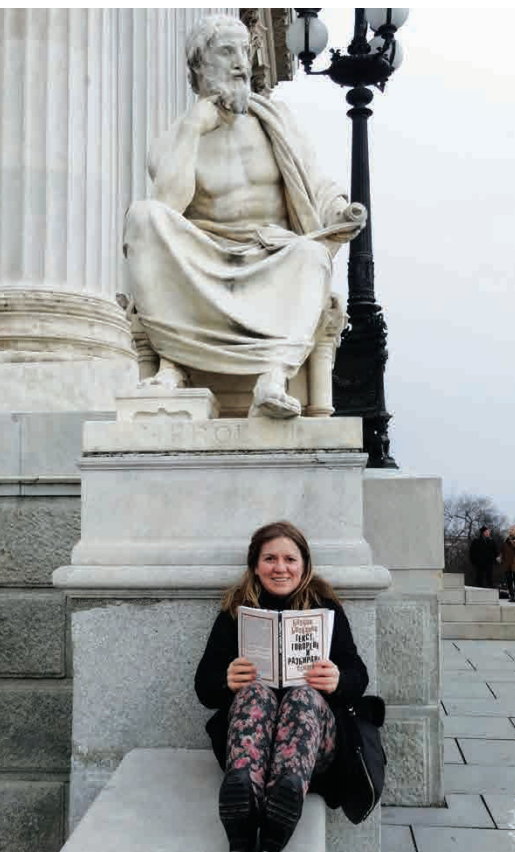
За проф. БОГДАН БОГДАНОВ, д.н.

Дълго говорене вместо минута мълчание

КОДЪТ НА БЕЗСМЪРТИЕТО

За един от юбилеите на Нов български университет Настоятелството взе решение да се издаде малка книга, която да представи всички неща, с които нашият университет е различен, новаторски, преизпълнен с дух, жив и привличащ – тогава, като „малко цвете сред копривите“, което няма толкова голяма история назад, колкото е с поглед напред. Нарекохме книгата „Защо сме различни?“, получи се добре – и завършихме със следния текст: „След 100 години ние вероятно ще бъдем като Хумболт, Фихте, Шелинг и Шлайермахер, ще бъдем като Годрик Грифиндор, Хелга Хафълпаф, Роуина Рейвънклоу, ще имаме право на каменни тронове пред нашия университет, след няколко века нашите различия ще са смешни като създаването на киното, телевизията, телефона, компютъра, но винаги различията ни ще носят усещането за особен свят на свобода.“ Така сляхме имената на първите основатели на Хумболтовия университет – големи философи и университетски професори с безспорен принос за живота на университетската идея, и имената на преподавателите от Училището за магия в „Хари Потър“ – задавайки си този хоризонт – от строго академично до магическото духовно, за да представим цвета на нашето разнообразие.

Днес ние достигнахме до това да знаем наистина защо сме различни и да преоткрием онова, което винаги сме знаели – но вече в един, надхвърлящ обикновеното ни човешко време обхват. **Различни сме, защото познавахме професор Богдан Богданов.** Именно поради тази причина, онова, което се казва и пише за него – не трябва да е тъжно, нито помрачаващо, а с цялата светлина на онова, което той ни казваше, с което той правеше Нов български университет да бъде живописен, с което – сякаш и начерта кода на безсмъртието – не само за себе си, но и за нас. С

това, че „човек е безсмъртен и поради дългото протичане на нашия биологичен свят, но и поради силната си свързаност с различни хора.“

Професор Богданов представяше високото духовно като усилване на дълго протичащото биологично, извеждайки един живот с по-широк обхват, в който спрямо отделния човек свързаността с другите хора е също такава усилване-надхвърляне, равностойно на душата. Такъв беше атеизмът на професор Богданов: човек е толкова безсмъртен, колкото повече е свързан с другите хора. Нов български университет е гаранцията за този безсмъртен дух.

Професор Богданов написа кратка биография за сайта си. В съзнанието ми обаче са останали няколко неща от живота му, които ми се струват важни – едното е един разказван в интервюта и книги спомен, в който той, като малък, стои в ръцете на майка си по време на бомбардировките над София. Другото, че майка му – винаги му казвала „Бъди суетен и амбициозен!“. Скоро, за един материал във вестника той донесе три снимки от детството си, за които го бяхме помолили, но поиска да изберем само една. Едната от тях беше надписал с красив почерк за любимата си баба. Така има надписани и някои от неговите първи книги, дарени на библиотеката на Нов български университет, вероятно след смъртта на неговия баща – известният писател Иван Богданов – за когото запознатите с литературната наука знаят, че е изтеглил на гърба си голяма част от историята на цялата българска литература. И не само, и не по един мирен и добър писателски начин, а точно на принципа: не „благодарение на“ – а „въпреки че“. Поради тази причина, когато искам да разкажа нещо за бащата на Професора, никога не мога да не изрецитирам и поне един от любимите му примери, които той избира от Стоян Михайловски и не спестява в книгата си: *Простаци сте – така сте се родили, / Простаци сте до крайна дивотия – / Простаци толкоз – кат че сте учили / Във школа някаква за простотия!*“

Та от трите снимки от неговото детство, избрахме една, на която, облегат на библиотеката, на около 5-годишна възраст, малкият Богдан Богданов чете детска книжка. Попитахме го: „А Вие вече знаехте да четете?“ – „Не – отговаря той – но баща ми ме накара да се престоря, че мога.“

Тази снимка ни трябваше за материала, който правихме във вестника по повод представянето на неговата книга „Текст, говорене и разбиране“ – искахме да го илюстрираме подобно на филма „Дървото на живота“ – с едни по-обхватни картини, защото и самата книга работеше за един по-голям обхват. Професор Богданов казваше това, че всичко зависи от обхвата на света, в който живееш – може да живееш в един малък, практически свят, но можеш да живееш и в един по-голям, който е почнал още преди човешкото и затова надхвърля собственото твое, надхвърля човешкото, създавайки една много по-сложна реалност.

Биографията на професор Богданов е известна – започнал от Великотърновския университет, дълго преподавал в Софийския университет, където направи най-великата заключителна лекция, когато го напусна, посланик в Гърция, създател на Нов български университет, където до последния си час беше човекът, при когото отиваха всички, когато нещо не можеше да им се разреши. Изглежда имаше някакъв вълшебен способ да подрежда

нещата така, че всички да се чувстват защитени, дори и когато онова, което искаха, не се случваше буквално. Професор Богданов имаше способността да учи хората на по-голям обхват. Затова и по кратката му биография, публикувана във www.bogdanbogdanov.net – може да си представим и по-дългия текст, който тя носи.

Какво означава съвсем млад да преведеш едни от най-великите диалози на Платон под зоркото око на проф. Георги Михайлов и колко ли още професори: да преведеш златно-светеция „Федър“ – в който влюбеният, когато види любимото същество, понеже поема през очите си струйка красота, която навлажнява естеството на крилата, защото по-рано душата е била в пера, влюбеният човек започва да се оперява – да му растат крила. Или пък другия диалог – „Федон“, за който са думите от общоуниверситетския семинар на проф. Богданов: „Всеки може да хареса всичко, но аз ви казвам защо харесвам това място и защо то се е превърнало в мое мот. И това е моето мот. Оттук съм го взел, именно от „Федон“. Никъде не съм го видял преди това. Кое е то – „...когато нещо не се назовава добре, грешката е не само спрямо езика. Тя влече някаква вреда и на душите.“

И оттук е това мое упорство в назоваването. Да, действително назоваването е нещо трудно, назоваването е невероятно способно да ни развали не само всеки момент, но и целия живот. Това прави Сократ. Сократ иска да им каже от модерна гледна точка, че тялото не е човекът. Човекът е другото. Човекът е другото – ние ще си кажем по съвременному – което като умреш и престава да съществува – толкова, а тялото не е вече човекът. Но не е лесно да се отдели едното от другото. В първия момент, когато учениците на Сократ го питат – „можем ли да направим нещо, което би те зарадвало“. Сократ отговаря: „Да се погрижите за себе си“, да, но и още нещо казва: „ВСЕКИ ОТ ВАС ЩЕ СЕ ГРИЖИ ЗА СЕБЕ СИ БЕЗУКОРНО, АКО СЕ ПОГРИЖИ ЗА СЕБЕ СИ, СЪОБРАЗНО ТОВА, КОЕТО ГОВОРЕХМЕ.“ Значи не просто да се грижите за себе си, а съобразно това, което говорехме. Т.е. „това, което говорехме“ – то е именно това, че човекът не е това тяло, той е душата, че душата живее дълго или вечно и че отделянето на душата от тялото е по-скоро празничен, прекрасен акт, а не нещо ужасно и тъжно.“

За да разбием кратката биография и нейните скрити дълги речи – можем да си представим какво означава да преведеш „Диатрибите“ на Епиктет – с всичките видове говорене в него и с всичките съвети, които и днес могат да ни извличат от зимите на нашето недоволство: „престанете да се възхищавате на материалното и да правите самите себе си роби на нещата, а после заради тях – и на хората, които могат да ви ги предоставят или да ви ги отнемат“, „когато влезеш при някой високопоставен човек, помни, че има и друг отгоре, който гледа какво става, и че на него трябва да се харесаш повече, а не на този“, „тогава, когато видиш някой да се поставя по-ниско и да ласкае друг в разрез с действителното положение, което му е ясно, кажи спокойно и за него, че не е свободен. И то не само ако го прави, за да го поканят на обяд, ами и за да получи назначение за префект или консул. И кажи, че първите, които правят това за малки облаги, са малки роби, а за вторите кажи, както заслужават, че са големи роби“, „дано да не става и дано да не губя дотам усета си за моите неща. Но когато човек е страхлив и угодлив, на него какво друго му трябва, ако не да му пишат писма

като за мъртъв: „Направи добро на трупа и половината литър кръв на еди-кого си.“ Защото такъв човек е наистина труп и половин литър кръв, нищо повече“, „Малко му трябва на човек, за да унищожи и погуби всичко, малко отклонение от разумното. За да преобърне кораба, на кормчията не му е нужна същата подготовка, която му трябва, за да го спаси“.

И най-голямото, казано в „Диатриби“ – „Вдигате се и ходите в Олимпия, за да видите творбата на Фидий, и всеки смята, че ако умре, без да я види, това би било несполука за него. Тогава защо не направите нужното за творенията, които са ви пред очите там, където сте и откъдето няма нужда да ходите другаде?“

Хората на Нов български университет, всички, които познаваха професор Богданов, всички, които ще се докоснат до творението на този университет, всички, които имат да четат книгите му – нямат нужда да търсят творбата на Фидий, нито нуждата да трябва един човек да е чужденец или покойник, за да го приемат като велик.

Точно с такъв обхват са всички кратки изречения от биографията на професор Богдан Богданов, която той скромно публикува в сайта си – с разразени дълги речи, изразяващи истини, които не могат да се изкажат по друг начин.

През 2009 г. професор Богданов направи първия си форум във www.bogdanbogdanov.net, за който той с постоянство се грижеше още от създаването му през 2006 г., публикувайки на свободен достъп, както книгите си, така и редица преводи от старогръцки. През същата година стартира и неговият общоуниверситетски семинар, който във вариация от теми, продължи цели седем години – преминавайки през Платон, Херодот, Аристотел, през „Физика на тъгата“ и „Деград“, през „Смърт и компас“, през Кавафис и Растие, през Орхан Памук и Марио Варгас Льюса и през фона за един цял свят, на който ни караше да мислим малкото си човешко същество, за да достигаме до големите картини и височини.

Тези семинари позволиха на всички, които не бяха имали възможността да посещават чутковните му семинари в Софийския университет – да изпитат това истинско университетско образование, това надхвърляне.

„Надхвърлянето“ е дума на професор Богданов. Във форума спорихме какво назовава той с нея – дали любовта? Едно от възловите места, в които се среща тази дума е текстът „Един опит върху идеята за „себе си“ от книгата „Отделно и заедно“ – където казва: „Разбира се, обикновено не успявам да се отлепя от статичната самост, с която съм свикал и която смятам за себе си. Не знам кого да виня. Зная обаче, че надхвърлянето е възможно. Самостта е в определена степен привидна. Нейната статичност е по-скоро желана и моментно постигната. Виждал съм нарушаването и надхвърлянето ѝ при други хора, понякога и при себе си.“ Но отговорът на въпроса дойде на един от семинарите: „като казвам „надхвърляне“, разбирам всякакви безкрайности. Човек може да се превърне както в животното, така и в бог.“

Форумът и семинарът на професор Богданов създадоха силни общности – хората от които работиха по 169 теми и написаха 8356 коментара. Нито една културна институция, медия или съвременна школа – не може да се похвали с това. Нито един личен форум не е постигал тази постоянност на дългото мислене – не просто казано сега, заради стила на химна, а в стила на дългите ни нощ-

ни писания и привечерните срещи на семинара – например – на 23 декември – когато всички вече са замесили Коледната питка, когато маршрутите от НБУ – вече не вървят, когато получаваш в дар, например, ето тези думи-фон за цял свят:

„КОЯ Е СЪЩНОСТТА НА НЕЩАТА? ИМА ЛИ ЛЮБОВТА СЪЩНОСТ? СЪЩНОСТТА НА ЛЮБОВТА Е НЕ ДА ИЗПИТВАШ КОНКРЕТНА ЛЮБОВ КЪМ КОНКРЕТЕН ЧОВЕК, А ДА ИЗПИТВАШ СТРАСТ ПО ТОВА ДА РАЗБЕРЕШ В КАКЪВ СВЯТ ЖИВЕЕШ.“

Книгите на професор Богданов са нещо, за което е може би най-трудно да се напише – те са книги, които трябва да се запомнят като човек, текстове, които не са само за нещо, но и за някого. „Нешастието на властника“, „Бедният разказ за победителя“ – от „Европа – разбирана и правена“, „Отделно и заедно“ – единствената книга, чието заглавие професор Богданов не сниши, „Разказ, време и реалност в старогръцката литература“, която трябваше да се казва „Любов и разказ“ и за която проф. Богданов получи награда на Коледното парти на НБУ – „Разказ, време и реалност за повече емоционалност“, „Текст, говорене и разбиране“ – в която се намира текстът „Дървото на живота“, безкрайностите на „Мит и литература“ и още по-големите безкрайности на „Университетът – особен свят на свобода“, „Промяната в живота и текста“ и тежката артилерия на „Думи, значения, понятия и неща“ са гаранцията, че Богдан Богданов никога няма да спре да говори, а следователно и да прави, а ние никога няма да спрем да се учим да виждаме големите картини на света, защото – „Истинското добро на щастието съвсем не е то да се случва и просто да се задържа, като се прави оно-ва, което диктуват собственото желане и лична нагласа. Истинското добро е в радостта от усилената човешка единичност, влязла в контакт с външното на достатъчно обемен свят.“

Но все пак, в тези дни, в които професор Богданов напусна малкия човешки свят, отправяйки се към местата на безкрайността – остава тежкия въпрос: А как ще понесем рапсодия Вардар без професор Богданов в НБУ? В тази година, в която университетът вече е по-голям от своите студенти, която отново е юбилейна, когато ставаме на четвърт век? Какво направи професор Богданов – той вече няма да ни говори в своя тайнствен кабинет, няма да идва в 14.23 часа всеки ден – но ние вече ще имаме дължините, от които се прави истинската история, защото ще сме имали срещата си с него, защото не само срещата на много вътре и много вън прави една общност да свети сякаш със собствена светлина, а и късметът – тази общност да има човек, поел функцията на означаването ѝ, който е, така да се каже, индивидуалното ѝ изражение за моментите, когато тя е наклонна да бъде единица, а не неорганизирано човешко множество. Професор Богданов ни остави пред отговорността.

В предговора на „Разширяването на света“ – сборникът, който посветихме на професор Богданов за неговия 75-годишен юбилей през 2015 г., разказах една история, която по модела на разказвачите от „Пирът“ на Платон, мога да разкажа пак – защото именно разказите и нашите разговори са това, което ни пренася и продължава като една словесна рапсодия.

Денят на церемонията по откриването на Академич-

ната 2010/2011 година в Нов български университет. Аулата е претърпана – претърпан е и целият университет. По принцип щом влезнат официалните лица с тоги – ректорите и деканите (професор Богданов също влиза с тях) – всички стават на крака. Тържествеността е неопишуема и заради неподражаемата музика на Панчо Владигеров – Рапсодия „Вардар“, от която се настръхва в такъв ден, и заради царствените академични тоги, и заради самата церемония. На една от церемониите обаче Богдан Богданов изпревари тържественото шествие на ректорите и деканите и влезе сам.

Президентът на университета не носи тога – сам, най-обикновен, инкогнито в сивия си костюм, в Аула, в която няма място от студенти, родители, преподаватели и гости. Но за негово изумление още щом прекрачи прага на Аулата, без никакъв знак, за секунди – цялата Аула започна да ръкопляска, и всички станаха на крака като в голям амфитеатър, в който се идентифицираш с големия герой чрез общността; като във филма „Красив ум“, в сцената, в която всички, в знак на преклонение, подаряват химикалките си на професора; като в магията на някаква царствена светлина, в неспирна градация, в която звукът, образуван от докосването на човешките ръце, прогонва и призрака на комунизма, и всички други призрци (в залата все пак има около 2000 студенти, родени заедно с НБУ през 1991 г.), прогонва и омаловажаването, и безжизнеността – за да се влезе в една нова ера, като в онова златно стихотворение на Аполинер –

„и в този миг разбрахме,/ че малкият автомобил ни бе докарал в нова ера/ и че макар да сме отдавна зрели хора – / току-що бяхме се родили“.

Моят колега каза, че отвън хората, които гледали откриването на видеостените, също постъпили така – аплодирали, посрещнали са го така – нищо, че не са в самата Аула и той няма да ги види и чуе.

Това е, което, с много препъвания и криволичения, искам да кажа: ние познаваме професор Богданов, познаваме го като онези хора тогава, като тези хора тук и сега, като хора, които ще добавят към следите на отпечатаната в нас история и нюанс, който тя няма – една златна нишка, като хора, на които той е казал, че скритото в доброто по-добро е нещото, което най-трудно се разбира, като хора, които имат по-голям обхват, защото са свързани. По познаването във всичките негови форми се разчита кодът на безсмъртието. Така казваше той:

„ЛЮБОВТА Е ДА НЕ СЕ ИЗПУСНЕ ШАНСЪТ, КОГАТО СЕ ОБИЧА ДРУГ ЧОВЕК, ТОВА ДА БЪДЕ ИЗПОЛЗВАНО ЗА ПОЗНАВАНЕТО НА ТОЗИ ДРУГ ЧОВЕК ПО НАЧИН, КОЙТО ПРАКТИЧЕСКИ Е НЕПОСТИЖИМ ДОРИ И В ПРИЯТЕЛСКИ СИТУАЦИИ. ТОВА Е ЛЮБОВТА – ПОЗНАВАНЕТО НА ДРУГИЯ ЧОВЕК И ЧРЕЗ ДРУГИЯ ЧОВЕК, ПОЗНАВАНЕТО НА СЕБЕ СИ.“

д-р Веселина Василева

ЗА ОТГОВОРНОСТТА И СВОБОДАТА НА РАЗГОВАРЯНЕТО

Когато през пролетта на 2009 г. Богдан Богданов създаде форум в личната си интернет страница, това начинание ми изглеждаше малко странно. Че какво общо можеше да има този сериозен и доста скептичен човек с един жанр, който като че ли съществува само заради това, за да може всеки да поддържа вярата си, че има право на мнение? На пръв поглед нищо. Всичко това в най-добрия случай ми се струваше експеримент, който неизбежно

проф. Богданов, но не стана и говорилня. Имаше сериозни разговори, но имаше и шеметно отключване на настрояния; имаше по-силни и по-слаби текстове, имаше обаче и текстове, които надминаваха мярата за словесно качество в интернет; имаше празни, често суетни коментари, но понякога имаше и коментари, в които се усещаше присъствието на истинското знание; имаше неочаквани съгласия, на моменти задружна работа, но имаше и лицеприятност; имаше стихвания, унияния, тъги, малки смърти, избухвания, еуфория, маски и изобщо имаше от всичко онова, което един оратор може да произведе с характера и гласа си. Не знам дали форумът успя истински да заживее извън интернет, но той поне успя да не имитира, че живее: това, което описвам, се правеше в повечето време не с пиксели, а със сърце.

За което, струва ми се, на първо място помогна един базов възглед на Богдан Богданов. Той смяташе, че и интернет форумите могат да бъдат поле на онова, което римляните са нарекли форум – поле на гражданското действие. Гражданско обаче не в смисъл, че от участниците във форума се очаква да споделят някакви политически пристрастия и размисли за текущата политика на страната, а в един по-първичен смисъл – да бъдат отговорни пред другите за онова, което казват. Защото, струва ми се, за Б. Богданов гражданското поведение започваше именно оттук: от способността нещо, касаещо общия ни живот, да се помисли, разбере и каже по един отговорен начин. Което ще рече: да не се крием зад

но ще приключи веднага щом приключи любопитството към него – та нали знаем, че голяма част от публикациите в интернет се правят не за да се каже нещо, а за да се предизвика отделянето на емоции. Това, което трябваше да бъде интернет семинар, според мнозина от нас щеше да свърши като говорилня.

Получи се като в живота – нещо трето. Форумът не стана продължение на семинарите, водени в НБУ от

някакви идеологии и титли, но да говорим така за това, за което говорим, сякаш от него зависи собственото ни благополучие. В един идеален план форумът на нашия професор трябваше да бъде място, на което човек може да изпита гражданската си свобода – като свобода не на някакви каузи, а на разбиране.

И наистина, тази свобода даде плодове. Някой от най-хубавите есета на самия Богдан Богданов бяха изработени именно в неговия форум. Казвам „изработени“ неслучайно. В тъй желаната свобода на разбиране трябва да има не само вдъхновение и вроден усет за лекота, но и нещо занаятчийско, едно шило на съмнението, чиято употреба самият Б. Богданов постоянно ни демонстрираше. Защото той пишеше, коментираше, спореше – понякога с истинска ярост, а после преписваше отново и отново, търсейки по-доброто разбиране на нещо. Никога няма да забравя с какво упорство публикува една след друга три различни версии на известното си и никак не кратко есе за говоренето. И, разбира се, не мога да забравя как безкомпромисно караше другите участници във форума да пишат реплики и допълнения по собствените си коментари или заглавни текстове. Представете си учителя от реторическата школа, въоръжен с линейка, сега заменете линейката с ирония или сарказъм, заменете посинелите си от налагане длани с една душа, която иска да спи, и ще разберете какво беше форумът отвътре. Онова, което отвън навярно е изглеждало като проява на професорска строгост, беше по същността си урок по свобода.

Но имаше и второ. Когато някой започнеше да проявява свободата си суетно, иронията отново просвистяваше, напомняйки нещо важно: няма свобода просто така, свободата е и несвобода от някакви други, с които трябва да се съобразяваш. Затова форум, а не книга или огледало. Защото на форума говориш свободно, някакви други, които те слушат, пазят тази ти свобода, но и се излагаш на техните реакции: ако си убедителен, ще убедиш и тях, ако не си, ще трябва да се защитиш и евентуално да си промениш позицията. Това беше по-дълбокото основание на тази занаятчийска работа по текстовете и коментарите, публикувани във форума. То изобщо не беше естетическо – видите ли, важно е да се постигне някаква норма на добро говорене! – а, така да се каже, политическо. Под него се обаждаше античното разбиране, че няма гражданин, ако няма и общност.

Богдан Богданов искаше това от форума: да бъде общност. При това да бъде общност, която да служи и като модел на общността вътре в университета. Затова и много държеше участниците във форума да бъдат от различни дисциплини, да са отворени едни към други и не на последно място – да се осъмняват в понятията на дисциплината, в която се подвизават. Някъде, смея да твърдя, той наистина успя в това, другаде – не. Но все едно, идеята, че като университет трябва да имаме жива платформа, в която да дискутираме не просто собствените си знания, но и общото и универсалното на знанието, беше безценна. Разбира се, нямаме никакви обективни критерии, за да оценим ефекта от нея, но имаме личните си критерии. Факт е, че една рубрика в личен сайт стана за всички в университета просто Форум. И е също факт, че хора от най-различни науки започнаха реално да общуват именно покрай него.

Така описано, горното може да изглежда съвсем дребно. В една среда като българската обаче, пълна с антагонизъм и недоверие, и това малко е много, дори страшно много! Но кое е по-точно то? Ще го назова така: то е една особена ситуация на смесване на повече гласове и езици, достигаща на моменти и до общ, по-силен език. Ако някой чете форума независимо от мястото и времето, на което се намира, той може би ще изпита за кратко онова, което изпитва читателят на Платоновите диалози: усещането, че слуша разговорянето на хора, които са едновременно отделни индивиди с характер и мнение, и заедно с това, в някакви кратки моменти, са като един по-убедителен човек, който говори с гласа и характера на всички.

Но не е ли такава и усещането за живия живот? Който е ту на един човек, ту на повече, ту за кратко на някакви всички. Говорих по-горе за форума в минало време, защото си давам сметка, че един етап от неговото съществуване приключва със смъртта на проф. Богданов. Това никога повече няма да бъде същият форум, независимо дали и как ще пишем в него. Идва обаче друг етап, за който не можем да кажем много: на онова от форума, което премина в нашия живот. Затова и нека в миналото време на форума няма тъга: все нещо от тези над 150 заглавни текста и над 8000 коментара е било пренесено и вече живее в нас, а сигурно и в някакви други.

гл. ас д-р Георги Гочев

НЕПОДРАЖАЕМО

Загубата на Богдан Богданов е особена – като самия човек. Разбирам тези, които знаят, че могат да изразят своята тъга, че отдават почит и призовават за памет, като припомнят дълбоки, скъпоценни откъси от негови текстове, писани през годините. Може би така е най-правилно – да говори самият човек, отново и отново. В този жест също има нещо особено – защото как да се преразказва или резюмира от дистанция? Може би два пъти повтореното тук „особено“ има нещо общо с едно усещане за *неподражаемост*, за неспособност на разказа, може да има и носталгия по автентичността. Може да има и страх да не би да бъде пропуснато нещо. Усилие да продължи да говори един Аз в сегашно време, без Той и беше.

От друга страна, и тези, които пазят топлината на спомените, на отделните случки, срещи, разговори, знаят прекрасно, че Аз живее в отделните моменти на връзката с другите аз. Че общува и се пре-

нарежда и така продължава. Това сме го чували нееднократно. И всеки, който е отивал да разговаря с Богдан Богданов, е отивал да общува. Случки, срещи, разговори, форуми – имало е много. Но не са били просто случки, срещи, разговори, семинари. Не са се превръщали в обикновени спомени. Реката на забравата е пресъхнала. Превръщали са се в съ-бития, буквално, когато едно битие съ-преживява мисленето с друго. Мисленето като живеене. А после, в най-добрия случай, е следвал не спомен, не регистър на случките, а припомняне, по-дълбоко из основи, *друго* начало. Човек може да живее без някои спомени. Но не може да живее без своите събития. Събитията са тези други начала, са тези *основни възгледи*, към които се връщаме, когато се объркаме, и на които се опираме, когато залитнем. На които разчитаме, когато не знаем или се съмняваме. Прав е Марк Аврелий: *живеят само основните възгледи*. Богдан Богданов е източник на основни възгледи.

И това е неподражаемо. Това е признакът на индивидуалността, на силно неизразима личност, на една непроницаема самобитност, за която колкото и много да се говори, все ще остава още за казване. Но има и трета особеност, за която донякъде се досетих по моето лично усещане за празнота – все ще тежи и нещо несподелимо, неможещо нито да бъде определено, нито казано. Едно натежало мълчание. Причината му е посочил Богдан Богданов, с думи: *“Ако имахме средства да изразим мярката между отличаващото се и неотличаващото се, щяхме да се произнесем дефинитивно за характера на “Към себе си”... Да, но нямаме тези средства и не можем да се произнесаме, още повече дефинитивно... Никой коментар не разполага с такова средство. Индивидуалността на никой текст и на никое човешко съществуване не може да се улавя по аналитичен път. Именно поради това тя зове към общуване”*.

“Към себе си” започва с добросъвестното изреждане на императора-стойк какво от кого е научил и възприел за своето поведение. Ако аз трябваше да отбележа, щеше да е краткото: “От моя преподавател Богдан Богданов – правото на неподражаемост и дългът към общуване”. Защото как иначе може философията да утешава?

“Виделият сегашното е видял всичко, което е било от вечни времена и ще съществува безкрайно. Защото всичко е от един род и от един вид. Често си мисли за зависимостта и взаимната връзка на всичко във Вселената. По някакъв начин всички неща са вплетени едно в друго и поради това настроени дружески помежду си. А едно следва друго поради реда в движението...”

Душата е безсмъртна – да, това е утешение. Но още тук е вплетена във всичко друго – това е прозрение. А усещането за празнота има една единствена тлееща жаравна на смисъла в себе си. И то е вплетеното в нея друго усещане – за непрежалимост.

Дано имаме силата и прозорливостта да запазваме и правим света, в който живеем, тръгвайки от дълбочината на разбирането за онова неподражаемо, което вече сме загубили. Нищо няма да е същото, разбира се – ще е различно, ново, в най-добрия случай подобно според мярката за отличаващо се и неотличаващо се, която всъщност ни е толкова трудна. И ако нямаме мярката за дефинитивно определяне, имаме светлина – дневна светлина, светлината на харизмата, все проблясъци, които ни подаряват спонтанно очевидното. Без размисъл, без думи, без книги, без съображения или ползи, без планове и намерения. Една чиста очевидност за “едно, следващо друго в реда на движението”. И чистата очевидност, че едното, което генерира движението, е неподражаемо.

проф. д-р Лидия Денкова

ФОРУМЪТ

Мисля форума като свързан с всичко, което проф. Богданов казва и пише за диалогичното още в неговите Платоновы основи (поле, за което съм му особено задължена). Всички цитати по-долу са от коментари на проф. Богданов – някои по-скорошни, а някои отпреди няколко години, покрай една моя тема (за Пенелопа и Одисей, за епоса и неговата „форумна“ публика), към която с тъга, вълнение и благодарност не се стърпях да се върна.

Форумът е едно устно-писмено предизвикателство. И доколкото „опитът е нещо пулсиращо и променливо“, именно близкото до живото общуване диалогизиране на нещо написано (във форума) позволява да се избегне „една от лошите страни на книгите. Те затова се пишат – за да може, който ги пише, да става в тях и чрез тях равно многоопитен“ (28.11.2015).

Пишещите във форума са реални лица, които, пак по Платон, присъстват със своите имена (или псевдоними) и могат да бъдат опознати и по-цялостно благодарение на участието си в дискусиите, които, от своя страна, се случват на определена (видима) дата, която често можем да съотнесем и с други събития. Диалогът е не само слово, но и ситуация.

Тази ситуация, поне от позицията на активно участващите в нея, може да се определи и през формулата за добрата ситуация – като „пространство-време на търсено благополучие“ (28.11.2015). Защото пълноценният диалог, в Платонов модус, дори когато минава през неравности и неразбрани словесни елементи и оставя и поле за вътрешно премисляне, носи усещане за радост, удовлетвореност и задава цел.

В някои по-скорошни коментари на проф. Богданов разчитам, обаче, и някакво усещане за приключване на форума, с мисъл за оттеглилите се ко-

ментиращи, каквато, признавам, май съм и аз („коментарите станаха редки, всеки коментар, а особено когато е дълъг, е ценен“, 17.06.2016), но този форум ни оставя възможността за дълго „вникване в мислителностите на Б.Б.“ (02.12.2015), от която няма да се откажем. И при Платоновите по-високи философски теми по-често изниква монологът, поне като външен формат, събеседниците на водещия невинаги успяват да се включат; те изчакват и искат да слушат повече. Но този монолог е поне вътрешнодиалогичен – така и тук, особено в последните месеци, проф. Богданов предлага и някои вече готови есета в преработени версии, получили се такива в немалка степен благодарение на форума, и дори на форумното замълчаване – доста време и доста прочити ще са ни нужни, за да разберем колко ценно е това.

Впечатляващо, и отново в нормите на Платоновия диалог, форумът често коментира самия себе си и предлага методически вметки: „Школа за четене, за прочит и разбиране е нашият форум“ (25.01.2010). Тук има доста патетика, тя е истинна, но и непълна, защото, от друга страна, (почти) всяко изследване в даден (литературен) текст на даден предмет по начина, по който изследващият го разбира, е позволено, „стига само [той] да използва текста, за да разбере по-точно и да постави под въпрос своето собствено разбиране“ (11.01.2010). Да, предоставена е своеобразна свобода, но целта на диалога (с която сме пак при Платон) е ясна и твърда – собственото разбиране на говорещия/пишещия да бъде изследвано и повишено (или „покачено в степен“, както често казваше проф. Богданов).

Но ключово е и общото разбиране, по което има много работа, защото то тръгва от „нашата способност да изработим общ модел за разбирането на тази тема“ (19.05.2016).

И пак се връщаме към личното (и отвъд форума): оно-ва повишаване на нашето разбиране е зависимо от ненашето (разбиране, присъствие, говорене), след като „ние всички съществуваме подвижно модулно в издигания и

пропадания, в които нашето е постоянно изложено на някакво ненаше“ (03.03.2016), или малко по-оптимистично: „В това е и задачата – в опита, който се трупа, нашето собствено да се свързва с изпитваното от близките, от чуваното, а и прочитаното“ (28.11.2015).

При това, отново по Платон, в диалога има по-издигащи се гласове, но той трябва да се води на такова ниво, на което да бъде разбран от повече/всички участници, като нашият форум търси дори по-висока демократичност от диалога-образец, и най-сговарящият за него модел за разбиране се явява херменевтическият: „Но да оставим историческия план, той не е лесен, иска знания, а знанията са власт. Да се върнем към херменевтическия план на разбиране. Там би трябвало да владее равенство“ (26.01.2010).

Чета тези вътрешнофорумни бележки и субективно, с интерес към определени теми и лични думи на проф. Богданов, като тези: „Такава ми е нагласата – бързам да не пропусна онова, което мисля и трябва да кажа“ (23.04.2016) – не е ли форумът точно време-пространството за едно по-свободно първо изговаряне (което пак да намери ползотворен прием), защото по-лошо би било то да бъде пропуснато? Любимо ми е и следващото затворено, но и отворено, споделяне около борбата за търсенето на правилните значения: „Аз, разбира се, мисля за значенията на думите, повреден съм от многозначностите в старогръцкия речник“ (23.04.2016).

А за говоренето на всеки отделен участник нека кажем още, че форумната среда цели винаги да му помогне (пак по Платон), за да се подобри и разшири и то (както при разбирането): „Моят език-личност е с ограничени възможности, а за да може да видим по-цялостно сегашния наш живот, са нужни и други дискурси“ (06.01.2016).

Благодаря на всички, които с езика и с личността си са разговорили и написали този форум, и остават в него.

доц. д-р Невена Панова

МНОГОИМЕННОТО СЪЩЕСТВО

Никога не съм успявала да пиша добре за приятелите си, които са си отишли от този свят. Не съм успявала да пиша добре и за отишлите си мои учители. Няма да успея и сега, ако се опитам да направя същото за професор Богдан Богданов. Знам защо – защото за да пиша така, както обикновено се пише, ще трябва да съм се примирила, че ни е напуснал. Твърде ми е рано.

Затова реших да нанижа фрагменти от живите ни форумни разговорни протичания. Първата ми идея беше да избира онези фрагменти от форумните ми коментари, в които рефлексирам върху самия форум. Докато си ги вадах и подреждах, се зачиха из целите дискусии и когато стигнах до любимата ми тема „За ненашето в нас“ смених идеята. Реших да покажа фрагменти само от тази дискусия.

Все пак, смятам за важно да напиша най-напред защо се залавям за форума, при положение, че професор Богданов е прочут с толкова по-славни неща.

Форумът на професор Богданов в сайта му <http://www.bogdanbogdanov.net> е най-ценният дар, който съм получила от него през всичките (много) години, през които съм била негов студент, почитател на книгите му и преподавател в създадения от него Нов български университет.

Чрез форума професор Богданов даде публичност на процеса на създаване на текстове си – разкри своята „Светая светих“ пред хора, които биха пожелали да се докоснат до нея. Освен наблюдението на публично писане на книги,

придружено с дискутиране в реално време – пожелалите да се докоснем можехме не само да четем, да коментираме и да влизаме в диалог, но и да не одобряваме, да оспорваме, да протестираме (понякога и да се караме), а и да пишем текстове. Случвало се е няколко души заедно да композираме текстове, следвайки партитурата на професор Богданов, който изпълняваше ролята и на диригент на оркестъра в неговата виртуална словесно-правена форумна реалност. Писането, заедно с други или за други, се оказа огромно удоволствие.

Емоцията и мислите ми за форума са синтезирани в един коментарен диалог с Веселина Василева, по повод завършването на първата форумна книга на професор Богданов – „Разказ, време и реалност в старогръцката литература”, София: ИК „Жанет 45”, 2012 г.

Веселина Василева: „Едно от нещата, които професор Богданов направи през тези години, е, че написа книгата, благодарение на която ни събра - понякога си представям как книгата ще се казва „Разказ, време и реалност“, но в нея винаги ще прозира старото ѝ заглавие „Любов и разказ“ - и си мисля, ние винаги ще знаем това - някой може да напише и да разкрие този факт - но дали, когато ние умрем - другите хора, които четат „Разказ, време и реалност в старогръцката литература“ - ще успяват да отключат това и да го извлекат - от малките разкази, из между скобите, от финалните строфи, които се приема, че просто правят текста по-дълъг - както е при Херодот. Дали ще има археолози на текста, които ще могат да възстановят невидимото заглавие на устността. И дали ще бъдат толкова смели, че да открият тайната – че тази книга не е любов и разказ на старогръцката литература, а на тяхната собствена.”

Росица Гичева-Меймари: „Не, Веси, няма да има такива външни на форума бъдещи археолози, които да разберат всичко това, което стои в невидимата част на айсберга-книга. То ще си остане само за нас, живелите в този форум с живото катадневно правене на текстовете. То и сега не се разбира, нищо че заглавните текстове и коментарите си седят публикувани. Дори да седне някой да ги чете внимателно наред, подводната част не може да се разбере, защото се разбира само с живеене-плуване в момента, в който се прави. Виждам/усещам го, когато чета дискусии, в които не съм участвала – не се докосвам до дълбината им, дори и да усещам, че я има.

Това, което професор Богданов направи, е като онова, което е направил Аристотел, като си е публикувал текстовете така написани, че само на живо слушалите ги негови форумци да могат да ги разбират в пълнота. Не се причислявам към онези форумци, които разбират в пълнота, но пролуки ми се отваряха и на мен от време на време – моменти на радостно вдъхновено празнуване. Сигурна съм, че ако бях зачала книгата без да съм живяла във форума, такива пролуки нямаше да ми се отворят.

За това искам да благодаря на професор Богданов. Не съм чувала за друг такъв експеримент – някой да пише книгата си на живо и свръх-публично-електронно пред целия съответно-езико-четящ свят. Това не е само от/със смелост, самочувствие или опитност. То е и от/със свръх-уважение към читателите, към всичките евентуални читатели без никакво изключение. Да пишеш книгата си пред читателите си е като да си съблечеш не само дрехите, но и тялото пред тях (то и самата форма на електронно

общуване принуждава така да стане). Да пишеш книгата си пред читателите си означава, да имаш постоянна обратна връзка какво и защо не е разбрано, да преформулираш така, че да стане разбираемо за разнообразните начини на разбиране на всеки един от коментиращите читатели, които лични начини на разбиране могат да се променят във всеки следващ момент. Това означава да пишеш-правиш за читателите си в буквалния и пълния смисъл на думата. Така се чувствах, докато участвах във форума – професор Богданов пишеше-разясняваше и за мен, бавноразбиращата, взряна основно в детайлите и отговаряща на реторични въпроси Лея на Сократ.

Благодаря Ви, професор Богданов, че слязохте под чертата на заглавните текстове, влязохте в коментиране на коментарите и ни направихте да разбираме повече, по-дълбоко и по-красиво.”

ЧЕТЕНЕТО, ЧИТАТЕЛЯТ И ДРУГИТЕ

http://www.bogdanbogdanov.net/bg_forum_arch.php?page=discussion_show&ofs=6&discID=33

Росица Гичева 2010-11-13 21:58:05

За това мисля, че устността и устното общуване са много важни. Само чрез тях можем да получим обратна връзка по отношение на нашето четене на други хора.

За това и много се радвам, че професор Богданов направи форум – за да можем постоянно да го питаме, правилно ли го разбираме. И той, разбира се, най-често да ни отговаря „Разбира се, че не!”

Темата „За ненашето в нас” бе първата форумна тема, в която професор Богданов започна да използва много лично говорене. В нея участваха с коментари най-голям брой форумци – може би почти всички. Коментарите изпълват 22 форумни страници. Това е една от темите с най-голям брой прочитания (в момента са над 55 000). Пълна е с лични вдъхновения, интелектуални разбирания, рационални и ирационални просветления, човешки емоции, приятелство. Започна прекрасно празнично - то и времето бе предколедно, коледно, новогодишно и следновогодишно. По средата на цялата интелектуална и чисто човешка редова красота, която бе започнала да се случва на всички форумци (включително и на професор Богданов), излезе поредното обявяване на Комисията по досиетата, което силно ни засягаше. Случи се нещо като античен религиозен празник – сблъсък на светлина и тъмнина, добро и зло, приятелство и враждебност, храна и отрова, празник и трагедия. Бих искала да припомня-покажа професор Богданов както го видях-разбрах-разпознах тогава.

ЗА НЕНАШЕТО В НАС

Богдан Богданов

http://www.bogdanbogdanov.net/bg_forum_arch.php?page=discussion_show&discID=34

„Та ето и въпроса, повдигнат от Веселина и формулиран от Росица. Търсейки своята оригиналност, няма как да не усетя колко крехка и повърхностна е тя в сравнение с дълбоко заложеното немое в мен. Най-напред по линията на тялото, което съм. В него има и по-близки положения, свързани с живота на родителите ми и техните родители, за някои от които се досещам, вглеждайки се в живота на моето тяло. Проблемът е с по-далечните положения. Тялото ми е със замайващо дълга история, която без всякакво съмнение излиза извън човешкото.

От този огромен масив от време-навреме нещо изплува. Въпросът е да го разбере като немое, да не го спира с биографичната си памет, дори с тази на двегодишно дете. И аз виждам себе си в прегръдката на майка си в мазето на къщата, в която отраснах, разтреперена от падащите бомби през януари 1944 година. Въпросът е да си представя този страх небеографично, да забележа, че когато се прозявам, няма особена разлика между моята прозявка и прозявката на полегналото отсреща куче. Въпросът е да ме осени интуицията, че влизам с това куче в обща категория и че нейното име е и мое. Въпросът е да се оформи в съзнанието ми реалистичното твърдение, че съм многоименно същество, въпреки че имам едно име.

Линиите на чуждото в нас са много. Но нека да влезна в масива на онова, което така набързо противопоставяме на тялото и наричаме душа и дух. За мен те са свързани с паметта, усета за време, мисленето и речта. Ето сега редя думи. Не е толкова лесно да се каже кое е собствено моето в тях. Но все едно в българската реч, която съм усвоил и която съм усилил с опита на други езици, гъмжи от негови неща. Между тях е и основното, за което имам съзнание – че нито мога да говоря, нито мога да помисля за нещо, без да породя клас от други неща като него.

Написал съм книга, на заглавната страница стои името ми, отговарям за казаното. Да, но масивът на казаното преди мен е вътре в моя текст по същия начин както опитът на живота от много милиони година на земята е в моето тяло. Бих искал да имам спомени за този живот и сигурно в моменти на сънно просветление такива спомени изплуват.

Но онова, което е по-постижимо, е да схвана, че щом тялото ми е устроено по чудовищно сложния начин, за който имам толкова доказателства, не е вероятно общественото и духовното ми битие да протичат толкова просто, както ми се представя. Оттук и амбицията да гледам на своето като на бездънен кладенец, който от безкрая на времето вкарва в мен значения и стойности, които ни най-малко не се покриват с лесните опростявания и етикети на редовото всекидневно и обичайното научно говорене.

Това сложно, сигурен съм, може да се изкаже меко и просто, ако всеки за себе си, в степенята, в която може, се откаже от лошото линейно еднопластово говорене. Струва ми се, че има само един възможен начин това да стане – ако усетя обективното като една или друга екзистенциална ситуация в самия мен. До което и се опитвам да се добера в особената реч, която ползвам.

И друг път съм публикувал заглавно такива текстове. Та това ви подканям с това есе. Ако не ви се пишат заглавни статии, предлагайте по-малки лични текстове. Не ви карам да имитирате това свързване на научно

обективното с екзистенциалното, единственото, което ви моля, е да се опитате да бъдете по-свързани и по-дълги в личното и топлото.”

Росица Гичева 2010-12-01 22:10:56

Благодаря за невероятно хубавия отговор-коментар на професор Богданов, който е станал заглавен текст – толкова хубав, за какъвто даже не съм допускала да си помечтая. Професор Богданов умее да прави такива неща – в пъти повече от това, което може да се допусне като възможно. И всички форумци, които живеят в протичането на форумното време, са го усетили – толкова е силно.

Аз прочитам протичането на настоящия заглавен текст като посвещаване в мистерия. Най-сетне, след почти две години Професорът направи с нас нещо като посветителен ритуал (досега изглежда бяхме като в подготвителен клас) и като личен мистагог (водач в мистериално посвещаване) ни заговори силно в първо лице единствено число и чрез пряко представяне на личен опит. Много от нас обичат така, не само заради някакво лично-предпочитание-екстравагантна-хрумка, но и защото новият вид електронна култура-комуникация, това странно смесено устно-писмено говорене, завръщането на устната култура изглежда някак го налага.

За мен откровението-просветление беше да разбере как на практика могат да се правят многото реалности. Ей така с две три изречения с всекидневни думи, с няколко щрихи, и хоп (почти като на магия) ми се каза и показа, как може светове и действителности да се издигат пред очи и пред ума. И не само че се издигат, това и друг път ни е било казвано, че става, но сега знам и как точно се прави, разбирам механизма. Не че досега не съм го правила, както и други сигурно са го правили, но то, поне за мен, бе напълно неосъзнато и неосмислено. И като такава, е ставала някак случайно, неконтролирано, и заради това не особено ефективно.

Лелята на Сократ 2010-12-07 00:25:42

Няма друг начин да се докоснеш до реалността на друг човек, освен ти сам и по собствено желание да се оставиш да следваш неговите разбирания и правила. По-голямата трудност е да ги разбереш, а не да ги следваш.

Ей на това се мъчим всички ние, форумците на професор Богданов, вече две години. И той се мъчи с нас.

Росица Гичева - 2010-12-10 20:14:04

Искаше ми се да отговоря на силната тема-риторичен въпрос на професор Богданов:

„Затова живеенето е естествено неравно с временни отваряния и зървания на едно или друго по-сложно като че ли много съществено, което веднага се губи или размива.

Такова зърване става в момента. Въпросът е дали то е наистина нещо временно и неупотребимо, или има начин сложността му да се пренася в някаква степен в

ареала на непразничното живеене, което иначе не понася подобни усложнени модалности като тази, която обсъждаме, че трябва да потърсим в себе си достойнството на т.нар. ненаше. Аз вярвам, че такова пренасяне е възможно. Защото дележът празник непразник е нещо мислително и инструментално, а не чисто реално.”

Убедена съм и аз, че това е възможно, особено за съвременния човек, в чийто свят и реалности е възможно празничното и делничното да не са особено отграничени. Една от причините намирам във факта, че времето протича все по-забързано (случванията са все по-често) и разстоянията между празник и делник постоянно се съкращават. До там, че може да се стига до преливането им. И Форумът е един пример за постоянното ставане на това преливане на празничното във всекидневното. В нашата среда-общност винаги се получава така, че да имаме на лице, освен професор Богданов, поне още няколко участника, които са в състояние на готовност да уловят или да направят момент на надхвърляне, зърване, празник. Без да сме се наговаряли, като че ли винаги има дежурни по залавяне на празничното надхвърляне, ако то вземе да се зададе на хоризонта. Това ми се струва че е една възможност, която предоставя електронната форма на комуникация (култура), от която и ние много добре се възползваме (или това просто ни се случва, неизбежно е?).

Bogdan Bogdanov - 2011-01-01 13:30:28

Благодаря ви за милите благопожелания и оценки. И аз ви честитя от сърце Новата 2011 и пожелавам нашето гнездо на успех, бодрост и разбиране да набере сила и да породи обществото, за чието устрояване вече не само знаем, но и разполагаме с реализация. Пожелавам ви, разбира се, да се сбъднат и личните успехи и радости, за които мечтаете.

Мен упорито ме интересува едно постигане, към което се стремя отдавна – приближаването между казаното и случващото се. Изглежда затова не се отдавам лесно на преувеличенията, в които изпадаме поради радост, особено по време на празник като днешния. Отлично знам, че не само поради толкова компромисното българско минало, но и поради компромисната природа на самото живеене, преувеличенията на радостите и празниците са един вид мъдрост на твърдо потъване в реалното тук и сега.

Да, но покрай този извор на смисъла има и друг, който го поставя под въпрос – усеицането, че тези празнични моменти са глазури върху дълбината на многото други времена, които също са тук. Затова когато стане дума за истина и смисъл, не съм склонен да смятам, че истината на едното изключва истината на другото.

Та сега ви приветствам от сърце, но и ви напомням, че скоро ще размия глазура на вашата радост – първо, като ви запозная с кратък дневников текст от 1979 година, и второ, като публикувам обещания заглавен материал, чиято основна тема ще бъде именно това - компромисът.

Прегръщам ви!

Леята (от гнездото) на Сократ - 2011-01-02 02:09:38

Всеки човек, който е успявал да създаде нещо с друг/и, знае цената на компромисите. Няма начин да се живее и прави нещо заедно с друг, и да се успява без компромиси. В една от първите теми (есето на Миглена Николчина за фрагмента на Сафо) се случва да спомена нещо (Росица Гичева - 2009-03-16 23:32:41), което сега ще повторя. За мен не съществува идея, за която си струва да бъде жертван човешки живот или съдба. Никоя идея не може да бъде по-важна от съществуването и възможността за създаване, които трябва да се полагат на всеки един човек. Темата за компромиса е важна и много на място, особено в контекста на темата за приближаването на казаното и случващото се.

Истината на глазура не изключва истината на горчивия хап и именно заради това сладостта на първата може да облекчи/компенсира/уравновеси (поне донякъде) горчилката на втората. Имахме време да се подготвяме и да забъркваме купи със шоколадови глазури, в които може да се пускат горчиви хапове. Освобождането от горчилката също е радост - като свалянето на тесни обувки или като животоспасяваща операция.

Ако купите с шоколад не са достатъчно големи, кажете, докато е време, да забъркаме още ...

Музикално-танцовият шоколад, който забърквам от няколко дни, също е почти готов.

Bogdan Bogdanov - 2011-01-03 11:24:42

Въвличам ви в темата за компромиса, която ме вълнува по причини, които са ви известни. Едната от тях ще коментирам. Но, така или иначе, нарушавам свято правило. Защото и в любовната, и в приятелската близост, а и в топлото общуване, каквото става говоренето в нашия многолюден форум, близостта налага дискретност.

Аз най-напред ви предложих крайно недискретната идеология, че реалността е и даденост, и нещо проектирано, което се наслажда върху нея. От което тръгва дълбинният компромис, че пишейки по някакъв въпрос, няма как с впитане на по-нетрайното в по-трайното да не си внушаваме и да не внушаваме, че истината е в трайното. Да, но тя се получава вторично и в този смисъл не е такава.

Не знам дали сте приели тази теза. Аз обаче вече ви влека към друго - карам ви да си дадете сметка как се е достигнало до тази теза. Защото тя може да звучи убедително, но да не е убедително поражданото от нея настроение. Мои близки, които приемат донякъде тезата, бягат от настроението. Един от тях избяга и от форума.

Настроението не е без значение, защото в него е имплицитно твърдение. И когато някой се е идентифицирал с усещането си за обида и депресия и не подозира, че под тях се крие и друго, той се потрива и не приема позитива на настроението, с което върви тезата. Така че и то, а и тя му се струват неискрени и неверни.

Та затова цитираните по-долу два такта от дългата история, довела до сегашната теза. Първият е от 1979-а година, а вторият от днес. Речта им не е много различна, различни са настроенятията им и скритите в тях идеи. В текста от 1979 година аз страдам и все още не знам, че колкото и обществено свързано и накарнимо да е от средата, в която живее, човешкото същество не се свежда до нея. Същевременно обръквам безредния ред на комунистическото време с човешкия ред и приемам компромиса на онова време като ред и на всеки живот. Да, но въпреки същата дума те са и достатъчно различни.

29.10.1979

Редно ли е да се бунтувам срещу един ред, за чието укрепване допринасям? Задушава ме недемократичната атмосфера, която дишам, а я поддържам – ползвам връзките, които поражда. Кое се отнася и за научната ми статия, публикувана благодарение на тези връзки. Получавам хонорар, почерпвам, но статията увисва, не достига до никого. От нея не са се нуждаели, няма съответна среда, която да я обсъди подобаващо. В края на краищата тя престава да е този текст и се превръща в полутекст, указващ към друго, не към това, за което става дума в него. Мисленето ми по въпроса става моя лична работа и от речевите валенции, които ме занимават, няма полза. Така се оказва, че говорейки и казвайки това и онова, аз всъщност мълча. И се укорявам: "Поне да псувах, да говорех гадости. Дори ученикът, който грачи грапаво своите груби иронии, дори той се изказва поточно от мен, защото поне изразява неспокойствата на младата си плът за разлика от моята отсъстваща, непознаваща радостта на избухващото казване."

3.01.2011

3. ми даде вълнуващ испански филм «El toro». Болезнената история за деца, които не могат да се измъкнат от следата на жестокото минало и умират в убийствена вина, от която тръгва животът им. Оцелява само малкото момиче от тогавашната детска група, по-късно медицинска сестра монахиня в болницата за туберкулозни, в която протича действието. Та тя казва това, което мога да кажа и за себе си: «Религията за мен това са другите, живея техните животи.» Наистина другите ме интересуват постоянно, как са устроени, как преживяват, какво виждат и помнят. Знаем защо. Чрез тяхното по-съответно разбирам своето – и като различно, и като подобно. По това подобно най-вече се досещам за по-общите проявления на живота с памет. Разбира се, не успявам особено, а и се пазя от надменността, която се поражда от контакта с по-общото.

Пожелавам ви още радост в продължаващите празници!

Росица Гичева - 2011-01-04 01:17:06

Професор Богданов, в текста от 29.10.1979, макар да не знаете, „че колкото и обществено свързано и накарнимо да е от средата, в която живее, човешкото същество не се свежда до нея“, да обръквате „безредния ред на комунистическото време с човешкия ред“ и да приемате „компромиса на онова време като ред и на всеки живот“, все пак ясно разбирате (и тогава), че става дума за задънена улица, че тези разбирания и поведение не са довели до нищо, че са празни обороти, (все пак, статията остава да бъде прочетена от някого в бъдеще, както Ви е казала Миглена Николчина – каквото си направил за някого, който не го е оценил, ще бъде усетено от друг), че е по-добре да не се следва този ред, който и без това нищо не създава, дори на Вас не Ви е позволил нещо да създадете. Дали е трябвало да се бунтувате – аз не знам дали това е било възможно и дали също не е било празен, а още повече – унищожителен ход. Малко съм живяла в онова време.

За текста от вчера не смея да говоря – много е страшен.

Ще кажа само това.

От 1978 г. до вчера е минало вече много време - цял един Христов живот. Би било много хубаво, ако бихте могли накрая да излезете и от филма, който разказвате - без да изоставяте другите хора (нас туберкулозните и с космати твърди сърца), да живеете не само животите на други, но и със себе си, и за себе си, за собствено удоволствие и радост на своите близки.

Звучи като тъпа обикновена глазура, банален хепи-енд, но ... друго не бива да е възможно!

„Другото“, което не смеех да назова тогава, не само бе възможно, но и се случи, макар и след пет години пълни с форумни книги и много вдъхновени дискусии.

Това, което осъзнах в пълнота едва след като Професорът вече не пише във форума, е че той наистина цял живот се е грижил за другите, за хиляди други – не косвено, а пряко и ежедневно. Разбрах по-пълно онова отъждествяване с монахинята от болницата във филма „El toro“. Той наистина истински се интересуваше от хората, с които имаше дори само служебни отношения. Интересуваше се и от най-обикновените, (включително лели) като мен. Общуваше, познаваше в дълбочина и се грижеше за всеки един от нас лично - с необикновена всеотдайност и не малко прощаване на нашите сглупявания. Не проявяваше никаква надменност. Необикновен човек, или както той се нарече - „многоименно същество“.

Сега, когато знам, че няма да ми отговори на въпросите нито във форума, нито по мейл, осъзнавам в по-голяма пълнота, какъв остров ни е проектирал и изградил в Нов български университет – свободен, сигурен, цивилизован и красив. Досега си живеехме почти безгрижно в него, а сега малко се страхувам дали ще смогнем да се погрижим на свой ред достатъчно добре за този остров-свят, който той ни направи и ни остави.

Горните страхливи настроения не са типични за мен нито в реалния живот, нито във форумното ми превъ-

плъщение на Лелята на Сократ. За да сменя това настроение ще завърша с едно от типичните ми форумни проявления на „DJ” – с една от многото песни, които пусках, превеждах (колкото мога) и драматизирах във форума на професор Богданов. Помня радостта му в онзи момент.

В: Културният афект и човешкото сетиво, автор на текста Дмитрий Варзоновцев

http://www.bogdanbogdanov.net/bg_forum_arch.php?page=discussion_show&ofs=3&discID=58

Лелята на Сократ - 2012-03-31 05:17:33

И ми се завъртя моята еврейска песен – „Алилуя” на Ленард Коен. <http://youtu.be/YrLk4vdY28Q>

Тя си е моя, цялата мога да си я изпея на себе си, припознавайки се във всичко. Но сега, по повод дискусията тук, си представях как може да бъде изпълнена като наша от много хора във форума. И ми се зарадваде някакъв разчленен ред. Не че не може и с други хора и ред, но в този момент ми се подреди така.

Първо, разбира се, е редно да започне **професор Богданов** – като Учителят. И без това конкретните първи редове най-много му подхождат.

Научих/прочетох, че е съществувал тайният акорд/хармония, който Давид изсвирил и зарадвал/угодил на/ Господа. Но на Вас много не Ви дреме за музиката, нали?

Започва така:

кварта, квинта, минорно спадане, мажорно въздигане – слисаният цар композира „Алилуя”.

(Алилуя=„Слава на Иа”; Иа е съкратено прозвище на УНВН, Господ)

Веселина-Теодоте-Крадла - заради вярата, а и защото ѝ подхождат връзване, чупене и рязане.

Вярата ти беше силна, но искаше доказателство – видя я да се къпе на покрива.

Красотата ѝ и лунната светлина те превзеха.

Тя те върза за кухненски стол, счупи ти трона, отрязва ти косите и от устните ти изтръгна онова „Алилуя”.

Дует **Нинел и Дмитрий** – двубой на култур-афекта със сетивата на балета и бойните изкуства в икономиката и социологията.

Вижте, може и да има Господ горе, колкото до мен –

всичко, което научих от любовта е да прострелвам този, който вади оръжието по-бързо от теб.

Не е вик на плач, това, което чувах тази вечер, не е някой пилигрим, който уж е видял Светлината, не, то е едно студено и много съкрушено „Алилуя”.

Соло – кой може да свири на пиано? Да си признае и да го вземе. И без това тук звучи твърде ресторантско-акордеонно и е редно да се направи доста по-добре.

Всички – **форумен хор**, вдъхновен (евентуално) от тайния акорд.

Хора/приятели, бил съм тук преди, знам тази стая/място, ходил съм по този под. Разбирате, бях свикнал да живея в самота преди да Ви познавам. Виждал съм Вашия флаг на мраморната арка, но чуите, любовта не е вид боен-победен марш, любовта е едно студено и едно много самотно „Алилуя”.

Дует **Маркиз и Маркиза**. Не знам кой е маркизът и ми е най-безопасно да дам сексуалната сцена на него и милата му, още по-непозната нам маркиза. А и маркизът ми показа, че може да (ме) вкарва в подсъзнателното, в спомени от минали животи и в животни.

Имаше време, когато ми позволяваше да разбирам какво наистина става отдолу, в дълбочината. Но сега, сега дори не ми го показваш, нали? Спомням си, когато се движех в теб и светия дух-гълъб също се движеше, и всеки дъх, който изтръгвахме беше „Алилуя”.

Един липсващ в това изпълнение куплет, който може да бъде изпълнен отдалеч и без микрофон от **„Истинският Сократ”**, когото също не знам кой е, но е близък на лелинското космато сърце. Може и от Ерато да се изпълни.

Казваш, че напразно съм взел това име – аз дори не го знам името.

Но и да го знаех, искам да кажа – наистина/истински, какво те засяга?

Има сноп светлина във всяко име-дума, Без значение кое от двете си чул – свящото или съкрушеното „Алилуя”.

Аз, **Лелята на форума и на Сократ**, защото все по малко и все бавно разбирам, но поне винаги и докрай/смърт много се старая.

Дадох всичко от себе си – знам, че не беше много. Не можех да чувствам, затова се научих да докосвам. Истината казвах – не съм дошъл да Ви забаламосвам. И въпреки че всичко тръгна да отива по дяволите, ще застана направо пред Господа на Песните само и единствено с това на езика - „Алилуя”.

гл. ас. д-р Росица Гичева-Меймари
(форумно - Лелята на Сократ)